

**kegyetlen szokások
egy életen át**

írta: **Hahn Hajnalka**

Miközben az afrikai nők jelenléte egyre erősödik a politikában, növekszik az elfogadottságuk, emberjogi mozgalmakat indítanak, hallatják a hangjukat, addig jelentős változás nem tapasztalható a mindennapi valóságban. Számos rémisztő és szadista eljárást kell elviselniük, csak mert lányok születtek.

Gyermekkor

Csenpang 9 hónapos kislány, édesanyja 16 éves, édesapja pedig 21. A dél-afrikai Upington külvárosában élnek, ahol a nyomor és a munkanélküliség az úr. A szülők egyik nap megkérték szomszédaikat, hogy vigyázzanak a gyermekekre, míg ők távol vannak. A csecsemőt a felügyeletével megbízott hat, 24 és 66 év közötti férfi megerőszakolta.

Afrika-szerre él a hiedelem, miszerint ha valaki szűzzel hál, kigyógyul az AIDS-ből. A tévhit széles körben elterjedt, gyökerei azonban homályba vesznek. A beteg, kétségbeesett férfiak elkeseredését tovább növeli az elképesztő mértékű szegénység, munkanélküliség, az életben való sikertelenség, melyért kompenzációt keresnek. Könnyű célpont a nő, s még könnyebb egy védtelen gyermek. A HIV-fertőzöttek egyre növekvő számával párhuzamosan emelkedik a gyermekek ellen elkövetett erőszakos szexuális bűncselekmények száma. A szexuális erőszak szinte bevett gyakorlattá vált: rövid időn belül nyilvánosságot kapott esetekben egy tinédzser fiú egy hároméves kislányt, két férfi tizennégy hónapos unokahúgukat, egy 35 éves apa pedig 4 éves lányát erőszakolta meg. Dél-Afrikában 2000-ben 67.000 ilyen ügyet regisztráltak, a rá következő évre ez a szám 80%-kal nőtt. Ez persze csupán a hivatalos adat, a legtöbb esetben az elkövető maga az apa, vagy valamely rokon, így a borzalom a család berkeiben belül marad. Az anya a kenyérkereső feljelentésével ugyanis megélhetésüket kockáztatná. A zaklatások második leggyakoribb helyszíne az iskola, egy igazgatóhelyettes például tíz éven keresztül erőszakolt meg kislányokat, akik közül húszan teherbe estek. Afrikában azonban ritkán születik büntetőítélet nemi erőszakért. Amennyiben ez mégis megtörténik, akkor az többnyire enyhe kimenetelű, melynek okai: a férfi életében ez volt az első eset, nem jelent veszélyt a társadalomra, a lány pedig hamarosan úgymint felépül.

Az Orvosi Kutatóhatóság 2009-es jelentése szerint Dél-Afrikában a megkérdezett férfiak 28%-a követett már el nemi erőszakot, közülük minden huszadik egy éven belül többször is.¹ Helyi szervezetek felmérése alapján Nigériában a szexuális úton terjedő betegségben szenvedők 16%-a öt éven aluli lánygyermek.

A fiatal lányok ellen elkövetett leggyakoribb kegyetlenségek: a magzatokkal szembeni nem szerinti diszkrimináció, gyilkosság, vérfertőzés, szexuális zaklatás és kizsákmányolás, prostitúcióra kényszerítés, gyermekpornográfia és genitális csonkítás.

A férfiak nyilvánosan, teljes büntetlenséggel támadják meg a nőket. A képen a férj veri terhes feleségét, miközben a háttérben ülő ember csak mosolyog

Csonkítás

Margaret Koilel több százszor végzett csonkítást. Azt mondja egyszerű művelet. Reggel 7 órakor már mindenki készen áll a „ceremóniára”. A kislányt, aki általában 7-12 év közötti, leültetik egy takaróra. A gyerekek gyakran sikítanak, sírnak, s megpróbálnak ellenkezni, ezért egy asszony megfogja a bal lábukat, egy másik a jobbát, a harmadik pedig leszorítja a vállakat. A bába érzéstelenítés gyanánt hideg vizet önt a szerencsétlen lány nemi szervére, aztán egy pengével nekilát a műveletnek, elkezd vagdosni. Először a teljes klitoriszt hasítja ki, majd jöhet a hús. Tudja mikor kell abbahagyni: ha megérzi a csontot, s már nem marad mit kimetszeni. Az anya kézzel meggyőződik arról, hogy eredményes volt-e a beavatkozás. Amennyiben igen, a sebre fekete krémet (elefántüreléssel kevert száraz port) ken, majd egy bokorról letört tuskébe fűzött fonallal összevarrja a sebet. Ezután a gyerek lábait erősen betekerik, hogy biztosan összeforrjon a vágás. Margaret délután újra megnézi, hogy jó munkát végzett-e, amennyiben valami hibát vétett a kislány kapálózása miatt, újra vág.

Szomorú könnycepp az esküvő napján, amikor a maszáj lány egy nála jóval idősebb férjhez kényszerül hozzámenni
Forrás: <http://travel-nationalgeographic.com>

A WHO a női nemiszerv-csonkításának négy formáját különbözteti meg. A legkisebb beavatkozás a Sunna-műtét, itt csupán a csikló fitymáját távolítják el. Ennél súlyosabb a „kivágás”, melynél a klitoriszt teljesen, a kisajkakat pedig részlegesen kimetszik. A legkomolyabb művelet az infibuláció, amikor a csiklót, a kisajkakat és a nagyajkak középső részét egyaránt kivágják, majd a sebet összevarrják, hogy az ennek nyomán összenövő szeméremajkak teljesen elzárják a hüvely nyílását. Csak a vizelésnek, s a havi menstruációs vérzésnek hagynak egy kis rést, amit házasságkötéskor a férj felvág, hogy elérhető lehessen számára a gyönyör. A negyedik, nem osztályozható módszer szerint a klitoriszt és a szeméremajkakat kegyetlen viszontagságoknak (átszúrás, nyújtás, lekaparás, stb.) vetik alá, majd a csiklót leégetik. Ez utóbbi főként izolált etnikai csoportokra jellemző.

Az infibuláció arra a római kori fogamzásgátló módszerre vezethető vissza, melynek során a nők szeméremajkait és a férfiak fitymáját egy csonttúval átszúrták. Nem csupán Rómában, hanem a fáraók korában Egyiptomban is végeztek ilyen műveletet. Bár a körülmetélés ennek tükrében ősi szokás, mégis elsősorban a mohamedán területek kulturális (nem vallási)² beavatkozása. A muszlimok mellett a keresztényekben is meggyökeresedett a meggyőződés, hogy a csonkítás elengedhetetlen a higiénia, a nőiesség és a szexuális morál fenntartásához. Általa prolongálják a házasság előtti szüzesség megőrzését, hisz a nemi szervek levágásával vajmi csekély a gyönyör elérésének lehetősége. A körülmetéletlen nők tisztátalanok, azt gondolják róluk, hogy állandó nemi vágyuk van, s emiatt képtelenek hűségesek maradni férjükhöz.³ Ez okból nehéz férjhez adni egy olyan lányt, aki nem viseli e tradíció nyomait. Az infibuláció kegyetlen, s kockázatos procedura, melyet számos mítosz, s tévképzet övez. Nyugat-Nigériában például a csecsemő feje nem érhet az anyja klitoriszához szülés közben, mert azt hiszik, akkor a gyermek meghal. Egyesek úgy gondolják, hogy a körülmetéletlen nők pusztán érintésétől elvész a gabona, vagy ha nem vágják le a csiklót, az olyan hosszúra nő, mint egy kígyó, és álmukban megfojtja a férfiakat. Más magyarázatok szerint egyszerű férfihűség és irigység áll a jelenség hátterében. Sokan azonban társadalmi nyomásra teszik ezt gyermekükkel, hiszen ezáltal válnak nővé⁴, s fogadják el a férfiak.

Néha egyetlen kést használnak tíz kislány körülmetélésére, emiatt aztán a szörnyű fájdalom kívül súlyos vérzés, bakteriális vagy vírusos fertőzés (az állandósult fertőzések miatt ciszta, tályog, dagadt betegség alakulhat ki), vérmérgezés, tetanusz, a szomszédos szervek megsértése, húgyúti rendellenességek, pszichés trauma, sokk, hepatitisz vagy

HIV-fertőzés lehet a csonkítás következménye, sőt a halál sem ritka. A szeméremajkak eltávolításával nem csak védőfunkciójuk szűnik meg, hanem az ott található Bartholin-mirigyek is megsérülnek (a mirigy sűrű, nyúlós váladékot termel, melynek hiányában a nemi aktusnál a hüvelybemenet száraz marad, a nő így csak fájdalmat érez, ami gyakran közöszlési képtelenséget idéz elő). Az ilyen műtéten átesettek körében a szüléskor is komoly gondok adódhatnak. Sok újszülött a visszamaradó sebhely rugalmatlansága miatt ugyanis a szülőcsatornában reked, az anya a komplikációk miatt pedig olyan belső sérüléseket szenvedhet, melyek elfekélyesedhetnek. A csonkítás szövődményei ötödével növelik a halvaszületett csecsemők arányát.

Afrikában körülbelül 91 millió kilenc éven aluli lány esett át a tradíción, ami évente 2 millió gyermeket érint. Többnyire a kontinens középső területein jellemző a gyakorlat: Szomáliában a kislányok 98%-a, Egyiptomban 97%-a, Maliban 94%-a, Szudánban 90%-a Sierra Leone-ban 90%-a, Etiópiában 85%-a, a maszái törzsbeli lányok 83%-a, Jemenben 82%-a, míg Ugandában és Szenegálban 50-85%-a, addig Burkina Fasoban 70%-a, Kenyában pedig 38%-a esik áldozatul a hagyománynak.

Felnőttkor/Házasság

Wangari egy sovány 14 éves lány, aki a Taleki nevű faluban nőtt fel. Egy napja főzésből, takarításból, állatok etetéséből, s a kisebb testvérek felügyeletéből állt. 8 évesen csonkították meg, ami után a húszas éveiben járó bátyja megkérdezte apjától, hogy mit keres még mindig otthon. Az apa egy kis idő elteltével bejelentette, hogy Wangarit kiházasította, két birkát és egy kecskét kapott érte. A család a leendő férj lelkére kötötte, hogy jól verje meg, mert tekintélyével tudja biztosítani, hogy a lány ne szökjön haza. Hány éves volt a kérés? Negyvenöt.

A nők elnyomása születésükkel kezdődik, amikor apjuk a bölcső fölé hajolva rosszalóan néz, amiért nem fia született. A fiú gyerek többet ér, iskolába mehet, míg a lány otthon marad az anyával, s segít a ház körül, vagy a konyhában. A fiú ugyanis apja nyomdokaiba lép, a lány viszont nem éri meg a befektetést, hiszen házasságával úgyszólván egy másik család uralma alá kerül. Egy nőt semmire sem tartanak addig, míg nem ad életet egy fiúgyermeknek. Egy fiú megbecsülést, s biztos helyet jelent a nőnek férje mellett. Nincs joga saját tulajdonhoz, s minden lépéséhez férje hozzájárulása szükséges. Feladata, hogy a háztartást vezesse, hitvese kedvére tegyen, s gyermekeket szüljön. Egy tipikus afrikai nő nem beszélhet, míg férje beszél, s a legcsekélyebb nézet-

eltérés is feljogosítja urát a testi visszaélésre. Szerzte a világon bántalmazták a nőket, a fejlett országokhoz képest a különbség csak az, hogy Afrikában a férfinak joga van hozzá. Egyiptomban a vidéken élő nők 80%-a szerint a verés mindennapos, s igazságos. A WHO által 2005-ben készített tanulmány szerint Tanzániában a nők 50%-át, Etiópiában 71%-át bántalmazza partnerük rendszeresen, Dél-Afrikában pedig minden hatodik órában meghal egy nő a férje, vagy élettársa keze által. Az erőszakos viselkedést a fiúk otthon, az apjuktól látják, mely követendő mintává válik számukra.

A konfliktusok során történő szexuális agresszió elterjedtsége szintén komoly probléma. Az ENSZ becslése szerint a Kongói Demokratikus Köztársaságban több mint 200.000 nemi erőszak történt a 14 éve folyó háború kirobbanása óta. Ez naponta átlagosan 36 nő és lány bántalmazását jelenti. A felfegyverzett csoportok kezében a nemi erőszak tudatos stratégiai elem a leigázásban: az ellenséget megalázzák, megfélemlítik, szexuális rabszolgákat tartanak, csoportosan erőszakolják meg a nőket, s ugyanerre kényszerítik a nők hozzátartozóit is. Azokra a férfiakra, akik visszautasítják nővéreik, gyermekeik megrontását, halál vár.

Az európai gyarmatosítók modernizációja és az ősi afrikai szokások kétarcú tükörként élnek egymás mellett. A városokban, ahol a korszerű elképzelések dominálnak, nagyobbak a nők önmegvalósítási lehetőségei, szabadabban élnek, individualizáltabbak, tanultabbak. Rurális környezetben azonban a tradíciók uralkodnak, a nőkre másodrendű lényként tekintenek.

A vidéken élő nők 36%-a, a városiak 24%-a él poligámiában. A férj annyi nőt vehet el, amennyit csak akar, illetve amennyit el tud tartani (fordított helyzet természetesen tilos). A poligámia ugyanis a vagyonosság és a hatalom fokmérője. A többnejűség évszázadok óta élő afrikai szokás, mely a köztudattal ellentétben nem kizárólag az iszlám tradíciókból táplálkozik. Egyesek szerint a poligámia a korai házasság hozadéka, mások a férfi és a nő közti nagy korkülönbségben látják az okot, megint mások szerint pedig a tekintélyt, s az erőt szimbolizálja.

Egy tradicionális afrikai házasság komplex keveréke a különböző szokásoknak, hatással van rá az iszlám, a kereszténység, és a nyugati értékek is. Egyedisége, hogy a házasság nem két ember, hanem két család kapcsolata. Bevett gyakorlat, hogy már a hétéves lányokat apja, vagy nagyapja korú emberekhez házassítják. Számos törzsnél a házasságkötés optimális ideje a 13-15 éves kor. Szudánban a vőlegénynek legalább 30-40 juhot vagy marhát kell fizetnie hozományként, így kárpótolva a családot lányuk, mint munkaerő elvesztéséért. A házasságkö-

Természetesen - Láng Judit festménye

tést árucserének tekintik, a férfi feleségét megveszi, aki azután a férj rabszolgája lesz.

Az afrikai nők bizonyos élelmiszereket nem ehetnek. A kontinens nagyságából adódóan a tiltott ételek listájának megszámlálhatatlan változata él. Számos országban a terhes nők nem fogyaszthatnak zöld zöldséget, vagy halat, ugyanis a születendő gyermek feje alakú lehet tőle. A magyarázatok logikátlanok, de a férfitársadalom mindenre kiterjedő „figyelme” az élet ezen területére is elért. Nigériában például a terhes nők nem ehetnek kígyót, tojást, s nem ihatnak tejet, mert ezektől a gyermek rosszá válhat. Ha késleltetni akarják a szülést, akkor tarajos sült, ha meggyorsítani, akkor patkányt kell enniük. Ugan egyes területein pedig a nők hat éves koruk után nem fogyaszthatnak tojást, szárnyast, disznót, birkahúst, s halat sem, illetve nem ihatnak kecsketejet. Az ételtaluk elsősorban a nőket érintik, melytől protein hiány alakul ki szervezetükben.

Özvegység

Alapszabályként a nő nem örökölhet, s nem kaphatja meg hozományát. Ugandában például a család dönti el, hogy az özvegy örökölhet-e valamit. Ha igen, s újra férjhez megy, akkor vagyona az új férjhez száll. Amennyiben a nő elválíék férjétől, akkor hozományát vissza kell adnia, azonban ha a nő családja nem tudja, vagy nem akarja visszaadni azt, bátyjai elverik, s visszakérgetik férjéhez. Amikor a férj hamarabb hal meg, mint felesége, akkor a nőre további hosszú pokol vár. Az egytől több évig tartó özvegység alatt csak mezítláb közlekedhet, nyüzöttnek, elhanyagoltnak kell látszania, s csak fekete rongyokat

hordhat. Nem viselhet fülbevalót, be kell fednie a haját, s nem mosolyoghat. Néhány közösségben az özvegynek halott férje tetemével kell aludnia egy éjszakát vagy innia kell a holttest megtisztítására használt vízből, mert ezzel bizonyítja, hogy nem felelős férje haláláért. Az alapfelvetés ugyanis az, ha a férfi hal meg korábban, abban a feleség keze is benne van. A tradíció része, hogy a család legidősebb férfitagja örökli a nőt, aki vagy befogadja, vagy gyerekes-tül elkergeti, miközben tulajdonát elkobozza.

A nők meglett korukra sem találnak nyugalmat. A boszorkányüldözés célpontjai többnyire idős, egyedülálló özvegyasszonyok. Ezek a nők – társaitól eltérően – anyagi függetlenségben élnek, nem tulajdonai senkinek, s nem parancsolnak nekik, ez viszont sokak ellenszenvét kivívja. Közép-afrikai Köztársaságban bírósági tárgyalás (a bíróságokra vitt büntetőügyek közel fele boszorkányper) és börtön, Kenya vagy Tanzánia félreesőbb részein lincselés és halál vár a boszorkányokra.

A megbélyegzés okai szerteágazók: egy rosszakaró feljelentése, rokonok kapzsisága, vagy csupán a faluban tomboló betegségekért, nyomorért kell valakit hibáztatni. A bizonyításhoz elegendő a gyanús viselkedés, vagy ha a nőnek vörös a szeme, miközben ez utóbbit az otthoni fatüzelésű tűzhelyek füstje okozza. Sato Magdalena Ndela nem emlékszik pontosan arra, hogy mikor, s miért neveztek először boszorkánynak. Idős volt, s egyedül élt, ez elég volt hozzá. Egy este néhány férfi berontott otthonába, megkéselték, fejbevágták és levágták a kezeit.

Az afrikai nők jogainak törvénybe iktatása megkezdődött. 2005 óta Szváziföldön a nő egyenrangú a férfival, lehet tulajdona, szerződést köthet, s kölcsönhöz is juthat. Zimbabwében engedélyezték, hogy a nők apjuktól és férjüktől örökölhessenek. Libériában törvényt fogadtak el a szexuális erőszak ellen, s első afrikai nőként elnökké választották Ellen Johnson-Sirleafet. Az afrikai kormányok amilyen gyorsan adoptálják a nyugati értékeket, olyan lassan tudják azt jogszabályba iktatni,³ illetve amilyen gyorsan megszületnek a törvények, olyan nehézkesen sikerül azok érvényesülését biztosítani. Itt ütközik ki leginkább a vidéki Afrika. Guineában például az infibuláció 1965 óta bűncselekmény, amiért halál, vagy élethossziglani börtönbüntetés jár. Az elmúlt negyven évben azonban senkit sem ítélték el emiatt, miközben évtizedek óta a nők közel 99%-át megcsönkítették. ☀

Jegyzetek

¹ A védekezés egyik módja, hogy a nők szivacsba csomagolt pengét helyeznek a hüvelyükbe. A nagy médiafigyelmet kapott labdarúgó világbajnokság alatt került forgalomba a nőket védő – belül tuské-

kel ellátott – óvszer, ami a férfi péniszébe akadva nagy fájdalmat okoz, s eltávolítását csak orvos végezheti.

² Mohamed tanaiban ilyen előírás nincs, mégis beépült az iszlám vallási tradícióba.

³ A zulu törzsben elterjedt a szüzességi teszt elvégzése, amikor megvizsgálják a lányokat, hogy eltávolították-e a csiklójukat. Amennyiben ez nem történt meg, nyilvános megaláztatásban részesül a kislány.

⁴ Nigériában az efik közösség körében él egy – bár törvényileg betiltott – hagyomány, mely a nővé válás egy másik útját mutatja be. A fiatal lányokat a közösség elől elzárják, s hónapokon keresztül hízalják. A telt lányok a férfiak számára a jómódot prezentálják, így könnyebben kiházasíthatók.

⁵ 2009-ben a mali törvényhozás elfogadta azt a családjogi törvényt, amely kiterjesztette volna a teljeskörű öröklési jogot a nőkre, a házasság minimum korhatára 18 év lett volna, s megszüntették volna azt a paragrafust is, amely szerint a feleségnek minden körülmények között engedelmeskednie kell férjének, s csak férje engedélyével dolgozhat. A törvény ellen tüntetők erőszakos megnyilvánulásai miatt, azonban a mai napig nem lépett hatályba a jogszabály.

Források

Action on gender equality, women's empowerment and ending violence against women in Africa. The sixth African development forum. Addis Ababa, Ethiopia. 2008.

Regional plan of action to accelerate the elimination of female genital mutilation in Africa. WHO Regional Office for Africa. 1997.

Women's health: A strategy for the African region. WHO Regional Office for Africa. 2005.

http://www.hetek.hu/hatter/200111/megeroszakolt_csecsemok

<http://www.mindennapiafrika.info/2010/06/19/a-mali-nok-szamarakozel-az-egyenjogusag/>

<http://www.origo.hu/nagyvilag/20090313-boszorkanyuldozes-csonkitas-a-the-independent-az-afrikai-nok-elleni-haborurol.html>

<http://www.origo.hu/nagyvilag/20100805-afrikai-boszorkanyok-boszorkanyper-és-boszorkanyhit-feketeafrikaban.html>

<http://allafrica.com/stories/201006281504.html>

http://apjcn.nhri.org.tw/server/Africa/Uganda/Uganda_taboos_ritual%20food_customs.htm

http://www.afrol.com/Categories/Women/wom003_violence_unfpa.htm

http://www.associatedcontent.com/article/28247/tradition_modernity_and_the_african_pg5.html?cat=38

<http://www.ethnobiomed.com/content/5/1/18>

http://www.huffingtonpost.com/johann-hari/witch-hunt-the-hidden-war_b_174166.html

<http://www.muslim-marriage-guide.com/african-tribal-customs.html>

<http://www.nytimes.com/2005/12/30/world/africa/30iht-women.html>

<http://www.nytimes.com/2010/06/26/opinion/26iht-ed-shannon.html?scp=1&sq=africa%20women%20violence%20traditions&st=cse>

<http://www.un.org/ecosocdev/geninfo/afrec/vol21no2/212-violence-aganist-women.html>

<http://www.answers.com/topic/taboo+african+food+taboos&cd=6&hl=en&ct=clnk&client=firefox-a>